

UN MORMÎNT DE ÎNHUMAȚIE DESCOPERIT LA BISTREȚ, JUD. DOLJ

de DANIELA MARCU

În cursul cercetărilor efectuate în anul 1984 la Bistreț, jud. Dolj, a fost descoperit un mormint de înhumăție din perioada migrației popoarelor¹.

Cercetările arheologice din raza comunei Bistreț au fost începute în anul 1983. Perieghizele făcute de colectivul șantierului au permis identificarea mai multor obiective, zona de la sud de lacul Bistreț dovedindu-se extrem de bogată din acest punct de vedere. Trebuie precizat că înainte de desecările și lucrările de îmbunătățiri funciare din anii 1960–1980, la care s-a adăugat eroziunea eoliană foarte puternică, între lac și cursul Dunării (aflat la circa 6 km), se găseau numeroase grinduri de nisip neîndubabile izolate prin bălți și girle. Condițiile extrem de favorabile explică într-un fel locuirea relativ densă de-a lungul vremii. Din perioada mileniului I c.n. au fost identificate următoarele obiective (fig. 1):

1. Așezare și necropolă romană târzie pe grindul „Cărămizării”;
2. Așezare cu niveluri de locuire aparținând sec. II – III e.n. și culturii Dridu, pe grindul „Girle Boii”;
3. Așezare Dridu, foarte mare, pe grindul „Fierăstrău lui Stan Fudulu”, zis și „La toporișcă”;
4. Urme ale culturii Dridu pe grindul „Baba Oprița”;
5. Urme ale culturii Dridu pe „Grindul lui Purcea”;
6. Vestigii ale perioadei prefeudale descoperite cu ocazia lucrărilor agricole pe fostul grind „Găgiu” — azi ocupat de ferma pomicolă;
7. Așezare Dridu, pe grindul „Malu Mare-Călugăreni”;
8. Două castre, unul de pământ și celălalt de piatră — acesta din urmă cu monede de la Constantin cel Mare; identificate în urma unor cercetări mai vechi²; castrele nu au fost cercetate sistematic;
9. Mormint de înhumăție, pe grindul „Lazăru”.

De pe teritoriul comunei și din împrejurimi provin o serie de descoperiri monetare, cele mai timpurii din vremea lui Traian și cea mai târzie de la Arcadius (408)³; amintim, de asemenea, tezaurul descoperit în punctul „Călugăreni”⁴.

Pe grindul „Lazăru” a fost găsit mormintul de înhumăție. Grindul se prezenta, înainte de intervențiile artificiale și naturale de care vorbeam mai sus, ca o ridicătură de nisip cu lungimea de circa 40 m și lățimea variabilă, în medie de 25 m⁵; astăzi, suprafața de nisip este mult mai mare, dimensiunile grindului fiind approximate la 400 × 50 m. Arăturile din primăvara anului 1984 au deranjat și antrenat la suprafață mai multe frag-

¹ Mormintul ne-a fost incredințat pentru publicare de către Ion Chicideanu de la Institutul de Arheologie, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru tot sprijinul acordat.

² D. Tudor, *OR*¹, p. 265.

³ C. Preda, *SCIVA*, 26, 1975, 4, p. 441 – 485.

⁴ D. Tudor, *op. cit.*, p. 117; O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică*, Craiova, 1976, p. 100; 22 sau 23 monede de bronz, prima de la Constantin cel Mare și ultima de la Arcadius, emisă între 385 – 395; integritate nesigură.

⁵ Informație I. Chicideanu, conform unei hărți întocmite la 1867.

mente osoase din care se putea deduce că este vorba de un mormint de înhumatie. În această situație s-a efectuat o săpătură de salvare și control, urmărindu-se studierea mormintului și descoperirea altor eventuale com-

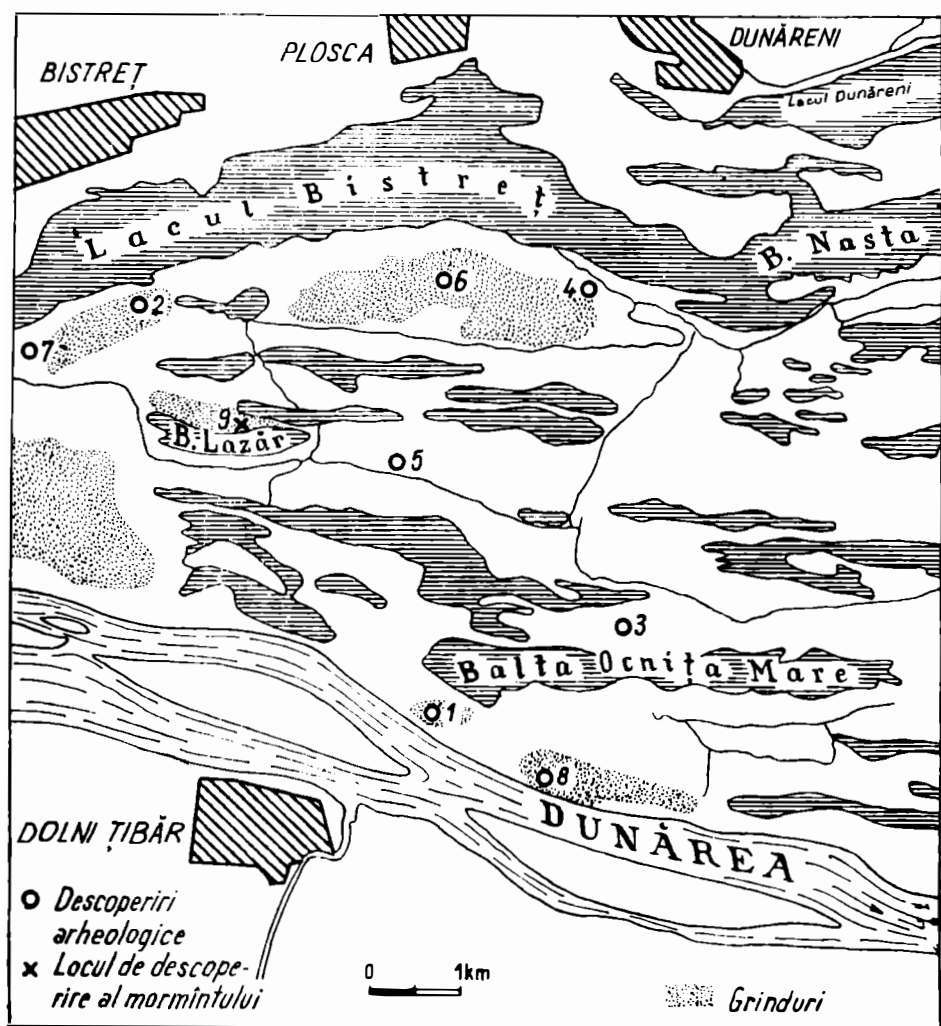

Fig. 1. Zona băii Bistret — hartă copiată în 1901 după cea întocmită la 1867.

plexe funerare. Săpătura a constatat în două secțiuni perpendiculare cu dimensiunile de 25×2 m, orientate N—S, respectiv E—V, ajungându-se la adâncimea de 0,50 m; la o distanță de circa 30 m spre vest a fost trasată, în marginea unei alveolări naturale, o casetă orientată N—S, cu dimensiunile 5×1 m. Nu s-au mai descoperit alte complexe, mormintul fiind deci izolat (fig. 2).

Starea de conservare a scheletului, aflat la $-0,23$ m adâncime, era destul de proastă, partea superioară a trunchiului (inclusiv craniul) fiind răvășită de plug. Membrele inferioare s-au găsit „în situ”, dar cel drept era și el parțial deranjat: femurul era rupt și puțin deplasat, iar tibia și

un fragment din bazin s-au găsit la 0,20 — 0,30 m spre dreapta. Din membrul stâng s-au găsit : tibia, peroneul, oasele metatarsiene și falangele, partea superioară a femurului fiind sfărâmată de plug. Din poziția membrilor inferioare s-a putut deduce poziția scheletului — decubit dorsal —, precum și orientarea : $NNV 6050^{\circ}/_{10}$ — $SSE 2850^{\circ}/_{60}$.

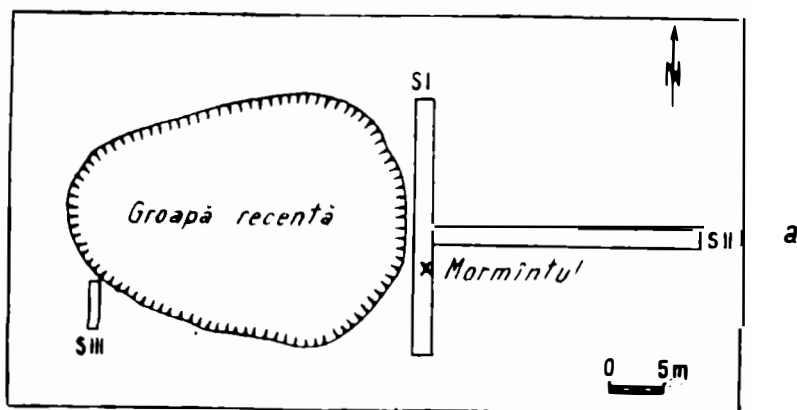
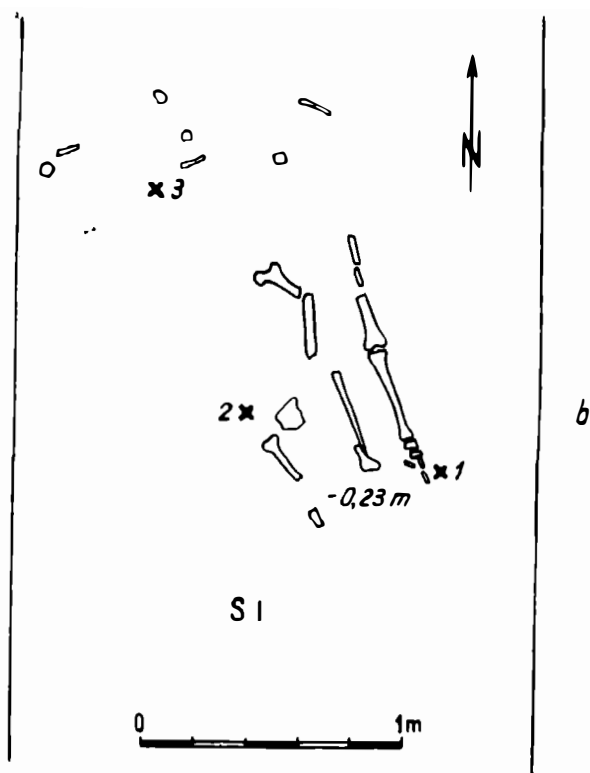

Fig. 2. a schema săpăturii efectuate; b mormîntul de la Distreț.

Au fost găsite următoarele obiecte de inventar : o cataramă din argint și două nituri din bronz — lângă glezna stângă ; un amnar și un fragment de silex, un vîrf de săgeată, un fragment dintr-un cuțitaș de fier și șase

fragmente din fier nedeterminabile — în partea dreaptă a picioarelor ; o spadă scurtă (pumnal) și un fragment dintr-o verigă metalică — în partea superioară a trunchiului.

Catarama — este turnată din argint și aurită ; veriga, ovală, este prevăzută cu o placă groasă de 2,5 mm, din care se dezvoltă placa reversului, groasă de 1 mm, de formă oval prelungită. În aceasta s-a practicat un orificiu pentru fixarea spinului. Placa aversului, de formă ovală, este prevăzută cu trei orificii, în care s-au introdus nituri de bronz cu cap semisferic, cele laterale fiind fixate cu ajutorul unei plăcuțe din bronz, îngustă ; al treilea este introdus în singurul orificiu practicat în placa reversului. În intervalul dintre cele două plăci s-a aflat cureaua. Placa reversului are un decor turnat în relief („Kerbschnitt”) constind din motive spiralice. Dimensiuni : plăcuța $2,4 \times 2, 1 \times 0,25$ cm ; veriga : $2,25 \times 1,3$ cm (fig. 4/1) ;

Nituri — din bronz, cu cap semisferic ; dimensiuni : $0,7 \times 0,7$ cm (fig. 4/2) ;

Amnar — lucrat din fier în tehnica ciocnirii, prevăzut cu aripioare rotunjite ; dimensiuni — $10,5 \times 3,5$ cm — lungimea și grosimea maximă, 3 cm lățime pe mijloc ; secțiunea lenticulară (fig. 4/11).

Cuțit — a fost găsită numai lama, pe care se observă urme de la o teacă de lemn ; vârful este ușor rotunjit ; secțiunea lamei trapezoidală ; dimensiuni : $10,4 \times 2,25$ cm (fig. 4/10).

Vîrf de săgeată — din fier, în trei muchii ; dimensiuni : $2,2 \times 5,2$ cm (fig. 4/7)

Fragment de *silex* — alb-gălbui, aproximativ de formă hexagonală, cu o față plată și cealaltă fățuită ; dimensiuni $2,5 \times 1,8$ cm (fig. 4/9) ;

Verigă metalică — s-a păstrat doar un fragment, lătit ușor spre una din extremități și decorat cu incizii ; dimensiuni : $2,2 \times 0,4$ cm (fig. 4/8) ;

Spadă scurtă (pumnal) — lucrată din fier, prin tehnica ciocnirii, are limbă la minier, umeri drepiți, două tăișuri paralele, vîrf rotunjit ; lama păstrează urme de la teaca din lemn ; secțiune lenticulară ; dimensiuni : 40 cm lungime, 4,4 cm lățimea lamei în zona umerilor, 2,6 cm lățimea limbii ; secțiunea $4 \times 1,3$ (fig. 3).

Pentru cataramă, cele mai bune analogii le găsim în mormîntul princiar de la Blučina (Moravia)⁶, din ultima parte a sec. V : două catarama de argint aurit prevăzute cu plăcuță ovală, cu decor turnat în relief folosite pentru fixarea scaramasaxului la briu. Alte analogii, mai mult sau mai puțin apropiate oferă micile catarama de la Rommersheim⁷ și Flonheim⁸, din mediu merovingian timpuriu. Obiceiul folosirii cataramelor pentru prinderea încălțămîntei (ținînd cont de faptul că piesa de la Bistret se afla lingă glezna stîngă), îl întîlnim izolat, în mediu sarmatic (Mogoșani, mormîntul nr. 66)⁹, apoi, în prima jumătate a sec. V (Engels-Pokrovsk¹⁰, Jakusowice¹¹ și, de asemenea, îl regăsim în a doua jumătate a secolului

⁶ K. Tihelka, PamArch, 54, 1963, 2, p. 467 — 497.

⁷ P. T. Kessler, A. Schnellenkamp, MainzZeit, 28, 1933, p. 118 — 135 și fig. 5, 1 a-b.

⁸ H. Ament, Fränkische Adelsgräber von Flonheim in Rheinhessen, Berlin, 1970, p. 31 — 32, pl. 2, fig. 3.

⁹ Gh. Diaconu, Mogoșani necropola din sec. IV e.n., Tirgoviște, 1970, p. 15 — 16, fig. 13/17, 7.

¹⁰ J. Werner, Beiträge zur Archäologie des Attila Reiches, München, 1956, p. 103.

¹¹ Ibidem, p. 123, pl. 16/1, 13.

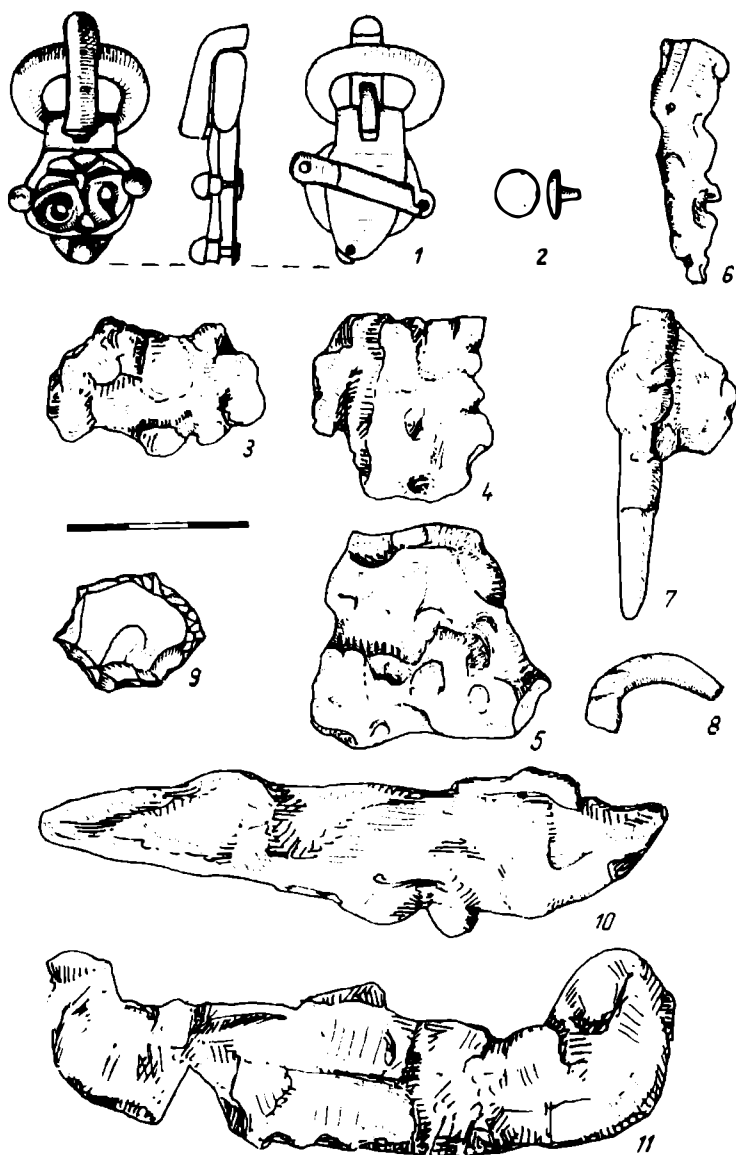
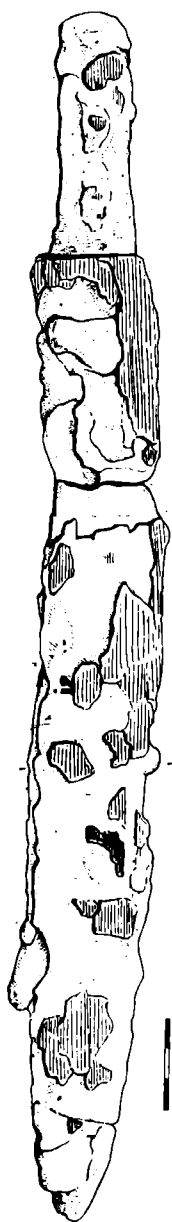

Fig. 3. Inventarul mormintului: spada pumnal.

Fig. 4. Inventarul mormintului: 1 calaramă; 2 nit; 3 — 6 fragmente din fier; 7 vîrf de săgeată; 8 fragment dintr-o verigă metalică; 9 așchie de silex; 10 fragment dintr-un cuțit; 11 amnar.

(Köln ¹² Planig ¹³, Blučina ¹⁴, Schwenningen ¹⁵, Biharkereszets-Ardánd mormintul 182 ¹⁶, Bratel, mormintul 1/1964 ¹⁷).

Virful de săgeată este frecvent în descoperirile de sec. V, în complexele nomade răsăritene (Engels-Pokrovsk), în vest (Blučina, Hobersdorf ¹⁸), dar se întâlnește și la noi — mormintul de la Oradea ¹⁹.

Obiceiul depunerii armelor în morminte este aproape necunoscut culturii Sintana de Mureș din sec. IV, dar destul de răspândit în cel următor. Trebuie menționat însă că spadele descoperite în complexele deja menționate — Blučina, Planig, Rommersheim, Flonheim — la care adăugăm Apahida (mormintul nr. 2 ²⁰) și Valca lui Mihai ²¹ sînt mult mai lungi

Fig. 5. Antichități barbare în Oltenia în perioada 380 — 500; 1 Bistreț (jud. Dolj); 2 Celeiu (Sucidava) — sat desființat, înglobat la orașul Corabia (jud. Olt.); 3 Cioroiul Nou (com. Cioroiși, jud. Dolj); 4 Coșovenii de Jos — sat desființat, înglobat la satul Coșoveni, com. Coșoveni (jud. Dolj); 5 Lazu (com. Terpezița, jud. Dolj); 6 Orlea (jud. Olt); 7 Vădastra (jud. Olt).

¹² O. Dopperfeld, Germania, 38, 1960, p. 89 — 113, pl. 21/a, b; cataramă din argint aurit, dar de altă formă.

¹³ P. T. Kessler, MainzZeit, 35, 1940, p. 2.

¹⁴ K. Tihelka, op. cit., p. 1 — 12 — o pereche de cataramă lucrate din aur, altele decât cele amintite anterior.

¹⁵ W. Week, Germania, 23, 1939, p. 40 — 42, pl. 6/7, 8.

¹⁶ K. Mesterházy, FolArch, 35, 1984, p. 77 — 85, fig. 1/3.

¹⁷ Pentru întreaga problemă: R. Harhoiu, Contribuții la problema continuității elementului daco-roman și a raporturilor sale cu unele populații în migrație pe teritoriul României în secolul al V-lea, manuscris, p. 189 și nota 948.

¹⁸ J. Werner, op. cit., p. 110 — mormint orientat E—V, cu cataramă și cuțit: pl. 11.

¹⁹ T. Roșu, Dacia, N. S., 9, 1965, p. 403 — 405.

²⁰ K. Horedt, D. Protase, Germania, 48, 1970, 1 — 2, p. 85 — 98.

²¹ M. Roska, AISC, 1928—1932, p. 69 — 72, fig. 2, p. 70.

decît exemplarul de la Bistreţ — aprox. 0,80 — 1 m. Cea mai bună analogie pentru aceasta din urmă o găsim la Vădastra²² — lungime 0,35 m, într-un mormint datat în prima jumătate a sec. V. Spade pumnal de dimensiuni asemănătoare, dar diferite ca formă²³ găsim în mormintele bosporane de la sfîrşitul sec. IV şi începutul celui următor (Kerč)²⁴, iar la noi în aşezarea de la Nicolina²⁵ şi mormintele de la Pietroasele²⁶ şi Drăgăneşti²⁷ datate către sfîrşitul sec. IV.

Prin analogiile stabilite pentru piesele depuse (în mod special pentru cataramă) descoperirea funerară de la Bistreţ se datează în ultima parte a sec. V. Tipul de inventar fiind răspîndit pe o arie întinsă, în stadiul actual al cercetărilor nu se poate preciza, pe această bază, apartenenţa etnică. Nici elementele de ritual (orientare N—S, decubit dorsal, craniu nedeformat²⁸) nu permit o astfel de precizare.

Cronologic, descoperirile arheologice de perioadă hunică (ne referim la cele barbare) sînt împărţite în două grupe : 380/400—450 şi 450—500, prima fiind la rîndul ei divizată : 380/400—420/430 şi 420/430 — 450²⁹. Limita inferioară a primei subgrupe corespunde începutului prezenţei hunilor pe teritoriul României, iar limita superioară constituie intervalul în care aceştia se stabilesc în Pannonia. Antichităţile barbare din acest interval se găsesc cu deosebire în zonele extracarpatiche şi încep să dispară pe măsură ce ne apropiem de limita superioară (420/430), odată cu deplasarea conglomeratului hunic spre vest.

Descoperirile din prima perioadă (380/400 — 450) sînt atribuite în parte hunilor, în parte aliaţilor acestora³⁰. Din prima categorie, fac parte cazanele din bronz de la Desa, Hotărani, Sucidava, Hinova şi „Oltenia”³¹, iar din cea de-a doua tezaurul (sau mormîntul ?) nr. 1 de la Coşovenii de Jos³², mormîntul de la Vădastra, piesele de centură şi fibulele romane tîrzii de la Sucidava (care trimit la atelierele romane) şi fibulele de la Lazu şi Orlea³³.

După ce antichităţile hunice încep să dispară, problema etnică se pune în termeni mult mai complicaţi. Este folosită indeobşte denumirea „ostrogoţi-alani”, din care nu trebuie să înţelegem neapărat sau numai ostrogoţi şi alani, ci o populaţie eterogenă³⁴ atestată în nordul Munteniei şi al Moldovei pînă către 450 (tezaurul de la Pietroasa³⁵, necropola de la Botoşani—Dealul Cărmidăriei³⁶, mormîntul de la Roman³⁷ etc.) ; pentru

²² V. Cristescu, *Dacia*, 3 -- 4, 1933, p. 167 — 225.

²³ Prezintă două aripioare de o parte şi de alta a lamei, în zona unierilor care au servit probabil pentru fixarea gîrzi.

²⁴ J. Werner, *op. cit.*, p. 122, pl. 54/11.

²⁵ Nepublicat, informaţie Radu Harhoiu, căruia îi mulţumim pentru întregul sprijin acordat.

²⁶ Gh. Diaconu, *Dacia*, N. S., 21, 1977, p. 199 — 220, fig. 24/2.

²⁷ G. Trohani, T. Zorzoiu, *Cercet. Arh.*, 1983, p. 209 — 223.

²⁸ Informaţie N. Miriţoiu, în urma unei prime analize antropologice.

²⁹ R. Harhoiu, în *Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert*, Viena, 1982, p. 102 — 108.

³⁰ *Ibidem*, p. 105 ; L. Bărzu, *AUB*, ist., 1961/20 ; S. Dolinescu-Fereche, în *Relations between the Autochthonous Population and the Migratory Populations on the Territory of Romania*, Bucureşti, 1975, p. 91.

³¹ R. Harhoiu, P. Diaconescu, *Dacia*, N. S., 28, 1984, p. 99 — 116.

³² C. S. Nicolăescu-Plopşor, *II. Zeiss*, Germania, 17, 1933, p. 116.

³³ O. Toropu, *op. cit.*, p. 117.

³⁴ R. Harhoiu, *op. cit.*, p. 104 — 108.

³⁵ Al. Odobescu, *Le trésor de Pétrossa*, Paris, 1884—1900.

³⁶ E. Zaharia, N. Zaharia, *Dacia*, N. S., 19, 1975, p. 201 — 220.

³⁷ V. Dumitrescu, *RIR*, 4, 1934, p. 76 — 79.

Transilvania, în a doua jumătate a sec. V este vorba probabil despre gepizi, atestați prin Apahida ³⁸, Valea lui Mihai, Slimnic ³⁹. În Oltenia, în stadiul actual al cercetărilor situația nu este foarte clară. O singură descoperire poate fi atribuită cu singuranță acestei populații — mormintul de copil de la Cioroiul Nou ⁴⁰. Subliniem faptul că, pentru această perioadă avem, pe teritoriul României, o singură necropolă certă (Botoșani—Dealul Cărmădăriei), în rest fiind vorba de înmormintări izolate.

Se poate vorbi deci de un orizont funerar atribuit acestor populații, caracterizat prin înmormintări izolate, căruia îi aparține și descoperirea de la Bistreț. Pe de altă parte, însă, putem atribui acest mormint și unui mercenar roman aflat la nordul Dunării în legătură cu tendințele de recucerire a acestei regiuni. Rămâne ca un nou stadiu al cercetărilor să poată clarifica această problemă.

UNE TOMBE D'INHUMATION DÉCOUVERTE À BISTREȚ, DÉP. DE DOLJ

RÉSUMÉ

En 1984, aux environs de la commune de Bistreț, dép. de Dolj, on a découvert une tombe d'inhumation. Le squelette, mal conservé, se trouvait à 0,23 m de profondeur, couché sur le dos et orienté NNE 6060°/00 — SSE 2850°/00. Près de lui on trouvait les objets d'inventaire suivants : une boucle de ceinture en argent doré et deux rivets en bronze, un court glaive (un poignard), un briquet, une pointe-de-flèche, un fragment de petit couteau en fer, un fragment de silex, un fragment de chaînon métallique et six fragments de fer de provenance inconnue. Conformément aux analogies établies pour les pièces déposées, la tombe date de la deuxième moitié du Vème siècle et appartient probablement à la population en migration.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1 La zone du lac de Bistreț — carte copiée en 1901 selon la carte établie en 1867.

Fig. 2 a. Le schéma des fouilles effectuées ; b. la tombe de Bistreț ;

Fig. 3 L'inventaire de la tombe : le glaive.

Fig. 4 L'inventaire de la tombe : 1 boucle de ceinture ; 2 rivet ; 3 — 6 fragments de fer ; 7 pointe-de-flèche ; 9 fragment d'un chaînon métallique ; 9 silex ; 10 fragment d'un couteau en fer ; 11 briquet.

Fig. 5 Des antiquités „barbares” d'Oltenie entre 380 — 500 : 1 Bistreț (dép. de Dolj) ; 2 Celeiu (Sucidava) — village disparu, englobé dans la ville de Corabia (dép. d'Olt) ; 3 Cioroiul Nou (com. Cioroiuși, dép. de Dolj) ; 4 Coșovenii de Jos — village disparu, englobé dans le village de Coșoveni, com. Coșoveni (dép. de Dolj) ; 5 Lazu (com. Terpezița, dép. de Dolj) ; 6 Orlea (dép. d'Olt) ; 7 Vădastra (dép. d'Olt).

³⁸ K. Horedt, *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, București, 1958, p. 83—94.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ O. Toropu, *op. cit.*, p. 82 — 86 ; R. Harhoiu, *op. cit.*, p. 104.